

ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У діючих програмах для початкової школи дається загальна цільова установка не тільки на суспільне значення збереження природи, але і на виховання гармонійно розвиненої особистості, орієнтованої на загальнолюдські гуманістичні цінності; формування ціннісного забарвленого образу світу.

Виховання у школярів стійкого ставлення до системи загальнонавчаних цінностей, вміння гармонійно поєднувати загальнолюдські та особисті цінності в процесі взаємодії з природою стає необхідною умовою освіти і основою повсякденного життя. Цей процес необхідно починати здійснювати в системі початкової освіти в силу вікових психолого-фізіологічних особливостей молодших школярів.

Даний підхід виступає підставою для постановки проблеми формування у підростаючого покоління ціннісних орієнтацій, розглянутої в дослідженнях вітчизняних вчених М. Богуславського, Н. Нікандрова, С. Полякова, С. Помелова, З. Равкіна, А. Хамітова.

Спостереження науковців та методистів, засвідчують, що після закінчення початкової школи більшість молодших школярів не зовсім розуміє значимість збереження природи, природоохоронні мотиви. Вчителі та батьки часто звертають недостатню увагу на позакласні уроки в третій-четвертих класах, коли повинні активно укріплюватись природоохоронні мотиви, формуватись відповідна адекватна поведінка, вміння долати імпульсивну поведінку, діяти самостійно, переконувати товаришів у значимості природи тощо. У результаті у дітей формується безініціативне, нецілеспрямоване відношення до природи. Буває так, що на уроках школярі дізнаються багато інформації про природне середовище, пишуть про неї твори, малюють картини. А у позакласній діяльності такий вид роботи практикується нечасто.

Питаннями емоційно-ціннісного ставлення дітей молодшого шкільного віку займалися наступні психологи і педагоги: М. Безрукова, А. Кондратьєва, В. Тихонова, О. Алексанрова, В. Колесник, М. Баранова, І. Зверєв, Г. Костецька, М. Шугіна, А. Пустовіт, І. Суравегіна. Проблему суб'єктно-непрагматичного відношення до природи та відповідного ставлення до неї дітей молодшого шкільного віку досліджували: І. Павленко, В. Сухомлинський, О. Дерябо, О. Бессонов, Л. Вольвач, М. Дробноход, О. Білецька, Т. Мясцова, А. Овчиннікова.

Ціннісні орієнтації формуються протягом всього життя, однак найбільш важливим для їх розвитку виступає період дошкільного та молодшого шкільного віку, в якому складаються інтелектуальні механізми освоєння природного середовища та місця людини в ньому.

Поняття цінності має кілька значень. По-перше, цінності – це реальні речі, важливі для культури, духовного життя суспільства і людини. Все різноманіття предметів природного середовища і предметів людської діяльності може виступати в якості предметних цінностей як об'єктів ціннісного ставлення, тобто оцінюватися з позицій значущості, корисності, необхідності. Згідно з визначенням С. Маслова задоволення матеріальних або духовних потреб індивіда і суспільства виступає як позитивне значення даних факторів [3, с.79].

Певне відношення до світу буде будуватися як взаємодія психологічного, етичного та філософського компонентів ціннісного орієнтування, в результаті якого відбувається придбання дітьми певного досвіду і вироблення ціннісного ставлення до світу.

У процесі пізнання різноманітних сторін дійсності відбувається накопичення чуттєвого досвіду людини, вдосконалюються сенсорні процеси. У дітей молодшого шкільного віку вже присутні смутні чуттєві сприйняття: він бачить, чує, відчуває, відчуває смак, запах, холод і спеку. Але щоб ці поки ще неясні чуттєві сприйняття піднялися до чітких уявлень, а потім і понять, їх потрібно вибудувати в певні системи, пов'язати з мисленням, мовою. Це одна із самих головних завдань процесу ознайомлення молодшого школяра з навколишнім світом [4, с.90].

У процесі спостереження за явищами природи і знаходяться у взаємодії з його предметами і об'єктами, молодший школяр отримує багатий чуттєвий досвід, розвиває пізнавальні здібності.

У процесі встановлення зв'язків, спостереження і вміння робити висновки мислення дитини стає все більш правильним, точним, логічним, зв'язним.

Процес аналізу навколишнього середовища формує появу у дитини ситуації подиву, питання, передбачення, припущення, які стають основою для мотиву отримання знань, удосконалення мисленневих процесів, логічного мислення та зв'язного пояснення мовлення (мовлення – міркування).

Як зазначає К. Ушинський: «Розвиток здатності правильного використання слова, розвиток пам'яті - це складові, котрі з'являються у процесі пізнання дитиною природи. Логічність мислення - процес спостереження за природою, а сама логіка виступає як відзеркалення у нашому розумі зв'язку предметів і явищ природи» [6, с.251].

Як результат розвитку логічного мислення виступає поява комунікативних вмінь: участь у діалозі, спільне обговорення вирішення певної ситуації, побудова оповідання.

Правильно організований процес вивчення навколишнього світу призводить до істотного результату, до розвитку дитячої ерудиції. Це теж істотна особливість [5, с.92].

Певне відношення до природи проявляється як індивідуальне сприйняття природи як суб'єкта взаємодії на пізнавальну та емоційну діяльність дитини. Це має проявлятися у позитивному відношенні до природного середовища, предметів та явищ. У результаті такого відношення удосконалюється практичне, розумне використання дарів природи і духовна взаємодія з нею.

Особливості емоційно-ціннісного відношення до природи у дитини проявляється в участі у природоохоронній діяльності, гарному відношенні та сприйнятті дарів природного середовища, схильності до антропологізації природних явищ.

У позакласні часи педагоги повинні організувати діяльність учнів, щоб заохочувати у них бажання вивчати природне середовище. Це можливо, якщо враховувати інтереси та цінності дітей. При визначенні змісту позакласної роботи треба дотримуватися принципів, враховувати відповідність змісту позакласної роботи віковим учнів, особливостям їхнього розумового розвитку й інтересів. Така діяльність дозволяє краще зрозуміти та систематизувати розуміння екологічних знань і вмінь школярів. Як показує аналіз психолого-педагогічної літератури, позакласна робота має включати принципи: вікових

особливостей школярів, їхніх інтересів здібностей; зв'язок теоретичних і практичних занять; єдність інтелектуального й емоційного сприйняття навколишнього середовища; активна практичну діяльність по вивченню проблем навколишнього середовища й поліпшенню його стану; поєднання ігрової й трудової діяльності школярів.

У процесі навчання педагог має використовувати у своїй роботі матеріал для обговорення та пояснення різноманітних ситуацій, наприклад, екологічної неправильної поведінки людей. Вивчення таких ситуацій розширює кругозір дітей, стає уроком на майбутнє, дає можливість приймати відповідне рішення щодо певних переконань. При цьому педагог має пояснити найбільш оптимальні варіанти поведінки у певній ситуації, пов'язаній з використанням навколишнього середовища

Педагог формує заохочувати дітей до своїх уроків, з вивчення природного середовища, заохочувати у школярів бажання до вивчення природи, яке вони можуть здійснювати відповідно до більш властивої їм швидкості засвоєння, що робить набагато продуктивнішим процес становлення індивідуальності.

Педагог може зробити емоційно-ціннісне ставлення до природи в школярів лише за умови взаємозв'язку певних видів і форм позакласної роботи. У результаті опанування діяльністю у дітей формуються знання про зв'язки людини з природою, проблеми екології у реальному житті. Дитина набуває елементарних навичок з охорони природи, лише в позакласній роботі можлива участь у цікавих для дитини екскурсіях, походах до природних угруповань, рекреаційних територій, науково-дослідних установ, за такої форми організації роботи розширюються методи залучення школярів до практичної діяльності екологічного характеру [7, с.93].

Отже, можна сказати, що у методико-педагогічній літературі накопичений значний аналог форм і методів екологічного виховання учнів. Однак у практиці сучасної початкової школи учителі не в повній мірі використовують їх. Перевага надається бесідам, прогулянкам та екскурсіям в природу, обговоренню ситуацій. Поза увагою педагогів залишаються методи практичного спрямування(рольові ігри, тренінги, практикуми, екологічні проекти, практичні роботи та інші).

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Науковий часопис НПУ ім. Михайла Драгоманова. – 2010. – №5. – 256 с.
2. Колонькова О. Технології екологічного виховання / О.Колонькова // Шкільний світ. - 2009. – Лютий (№ 5). - 300 с.
3. Лабій Ю. Педагогічні основи екологічного виховання / Ю.Лабій // Вертикаль. - 2009. - № 1. – 112 с.
4. Про виховання дітей та молоді: Закон України [Проект] // Світ виховання. - 2004. - № 3. - С. 7-20.
5. Ушинський К.Д. Собр. Соч. в 11 т. – М.-Л., 1948-1952. – Т.2. – С. 251-253.
6. Химинець О. Психолого-педагогічні аспекти екологічного виховання в сучасних умовах / О.Химинець, М.Талапканич, В.Химинець // Обрії. - 2007. - №1. – 251 с. - Бібліогр.: 9 назв.